วารสาร

ประวัติศาสตร์

ธรรมศาสตร์

THAMMASAT
JOURNAL OF HISTORY

วารสาร
ประวัติศาสตร์ THE THAMMASAT
ธรรมศาสตร์ JOURNAL OF HISTORY

ISSN 2408-0829
ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561)

บรรณาธิการประจำฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพร รัชตพัฒนากุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรพนัช ตั้งเชื่อนขันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล ใจจริง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่พงศ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์สุรวัฒน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นายศิวศิลป์ จุ้ยเจริญ	เลขานุการกองบรรณาธิการ
นายธงนรินทร์ นามวงศ์	เลขานุการกองบรรณาธิการ

เจ้าของ ภาควิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวรรณคดีอังกฤษ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Owner Department of History, Philosophy
and English Literature, Faculty of Liberal Arts,
Thammasat University

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์

วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม -ธันวาคม) ของภาควิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวรรณคดีอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ผลงานวิชาการ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และความก้าวหน้าในทางวิชาการ โดยเปิดรับบทความทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีการศึกษาอย่างมีมิติทางประวัติศาสตร์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ประกอบด้วยบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน ในบางกรณีอาจตีพิมพ์บทความแปลพิเศษที่เคยตีพิมพ์แล้วในภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการด้วยระบบปกปิดชื่อ

ข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียน คณะกรรมการวารสาร ภาควิชาประวัติศาสตร์ฯ กองบรรณาธิการ ตลอดจนกรรมการกลั่นกรองประจำฉบับ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องกับข้อคิดเห็นเหล่านั้น ลิขสิทธิ์บทความเป็นของผู้เขียนและสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย

สารบัญ
วารสาร
ประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์

บทบรรณาธิการ 6

บทความแปล

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลที่ผมรู้จัก

แพทริค โจรี เขียน
พิชยะพัฒน์ นัยสุภาพ แปล 16

การสารภาพบาป การเปลี่ยนรีต และการต่างตอบแทน
ในสังคมตากาล็อกต้นยุคอาณานิคมสเปน

วิเซนเต้ แอล. ราฟาเอล เขียน
อาทิตย์ เจียมรัตตัญญู แปล 27

บทความวิชาการ

ลัทธิทรอตสกี้ (Trotskyism) ในไทย
ยุคหลัง-พคท. (“post-พคท.”)
ธิกานต์ ศรีนารา 73

การปฏิรูปราชสำนักสยามในสมัยรัฐธรรมนูญ

ปราการ กลิ่นฟุ้ง 125

จาก “โหยหา” ถึง “โมโห”: อ่านอาการสังคมในภาพยนตร์ไทย หลังวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง (พ.ศ. 2540-2546)
อิทธิเดช พระเพ็ชร 171

บทความวิจัย

The Silver Guardian Demon of the Jungle: Modern Buddhism in the Suppression of the Shan Rebellion in Thailand, 1900s-1920s
Preedee Hongsaton 221

“เท่าๆ กับหัวใจก็เห็นจะไม่ไกลกันนัก”: การเผยแพร่ความรู้เรื่องฟันและทันตกรรมสมัยใหม่ ในสังคมกรุงเทพฯ
ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ๋ 259

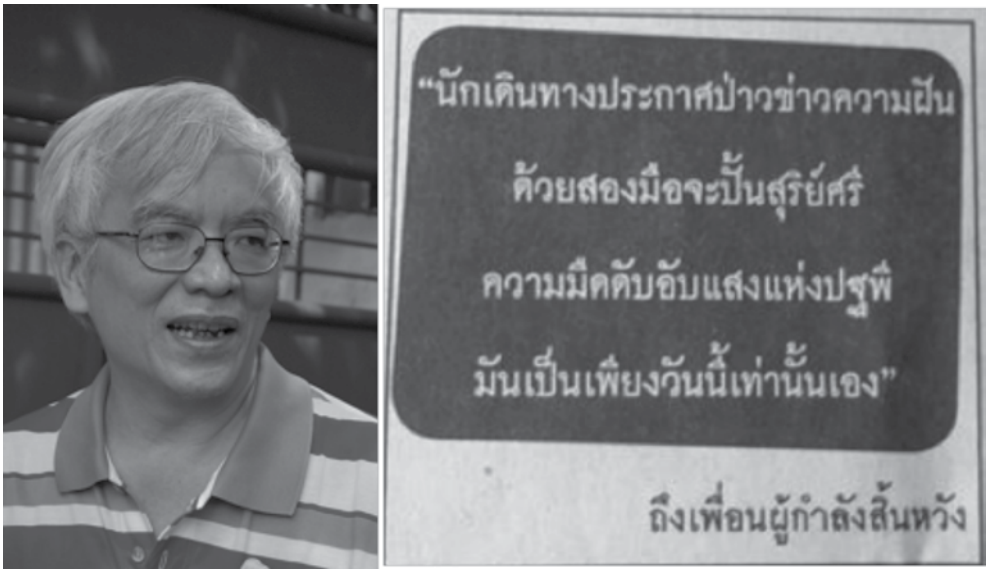
หลักเกณฑ์การเสนอบทความสำหรับผู้เขียน 305

บทบรรณาธิการ

หากอาจารย์สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลยังทำงานสอนหนังสืออยู่ที่สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ไม่ได้ลี้ภัยการเมืองหลังจากการทำรัฐประหารในปี 2557 ในปีนี้ (2561) จะเป็นปีที่อาจารย์สมศักดิ์เกษียณอายุราชการ *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์* ฉบับที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้จึงตั้งใจจัดทำขึ้นเพื่อวาระแห่งการเกษียณอายุราชการของอาจารย์สมศักดิ์และขอใช้งานที่เขียนถึงอาจารย์สมศักดิ์ โดย ศาสตราจารย์ ดร. เกษียร เตชะพีระ เป็นเสมือนหนึ่งบทบรรณาธิการ

“บทกวีที่เขาชอบ”[*]

โดย เกษียร เตชะพีระ

อาจารย์สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล & ประกาศลงในหน้าโฆษณาของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2557

[*] งานชิ้นนี้ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกใน *มติชนสุดสัปดาห์* วันที่ 3-9 เมษายน 2558.

ท่านผู้สนใจติดตามแวดวงวิชาการและปัญญาชนสาธารณะทางสื่อมวลชนคงพอทราบว่า แม้ผมกับอาจารย์สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลจะเป็นศิษย์เก่าและอาจารย์ธรรมศาสตร์เหมือนกัน ทั้งเคยทำกิจกรรมนักศึกษาร่วมกันมาในอดีตสมัย 6 ตุลาฯ 2519 แต่เราเห็นแตกต่างไปคนละทางในหลายๆ เรื่องได้ถกเถียงวิวาทะกันทางข้อเขียนและเวทีสาธารณะในวาระโอกาสต่างๆ หลายครั้งจนเรียกได้ว่าเป็นไม้เบื่อไม้เมากันจะหาทางนั่งลงคุยกันดีๆ กินข้าวกินปลาสังสันทน์ฉันเพื่อนมิตรเก่าแก่ก็คงยากที่จะเป็นไปได้

แต่ในบรรดาความเห็นแตกต่างทั้งหลายแหล่ระหว่างกันนั้น แปลกดีกลับมีบทกวีเก่าแก่ของผมบทหนึ่งที่อาจารย์สมศักดิ์แสดงให้รู้ว่าชอบชอบมากทีเดียว...

บทกวีชิ้นนี้ซึ่งเป็นบทปิดท้ายของกลอนแปดยาว 9 บทตีพิมพ์เผยแพร่ทางสาธารณะครั้งแรกบนปกหลังของหนังสือรอยต่อแห่งยุคสมัย (มูลนิธิโกมลคีมทอง, พ.ศ. 2526) ซึ่งมีคุณกุลชีพ วรพงษ์เป็นบรรณาธิการ หนังสือเล่มนี้บันทึกรวบรวมคำเสวนาของอาจารย์นักคิดนักเขียนทั้งพระและฆราวาสกับนักกิจกรรมนักศึกษากลุ่มหนึ่งในช่วง “แสวงหาครั้งที่

สอง” หลังป่าแตกกลางพุทธทศวรรษที่ 2520 ในหัวข้อต่างๆ เช่น วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ ศิลปะร่วมสมัยสู่ศิลปะในอนาคต ความฝันและความเป็นจริงในการประยุกต์ใช้พุทธศาสนาในสังคมไทย แนวความคิดและปรัชญาทางสังคมของชนชั้นคนงานไทย, ขบวนการนักศึกษา: ข้อจำกัดและข้อผิดพลาด ฯลฯ

ผมได้เข้าไปรู้จักคลุกคลีร่วมพูดคุยถกเถียงเขียนและแปลงานรวมทั้งทำหนังสือนิตยสารกับแวดวงคนกลุ่มนี้ผ่านการชักชวนของนักกิจกรรมนักศึกษาหญิงรุ่นน้องคนหนึ่ง (ที่ล่วงลับไปแล้วด้วยโรคร้ายก่อนวัยอันควร) เรารู้จักกันตั้งแต่ก่อน 6 ตุลาฯ 2519 และเธอคงเห็นผมเคว้งคว้างว่างเหงาล่องลอยอยู่หลังกลับจากป่ามาคืนสภาพนักศึกษา (โข่ง) ที่ธรรมศาสตร์ในฐานะ “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” เมื่อปี พ.ศ. 2524 จึงพาผมไปแนะนำตัวและเข้ากลุ่มทำกิจกรรมทางปัญญากับคณะลูกศิษย์ลูกหาของอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ประจำกองบรรณาธิการนิตยสาร *ปาจารยสาร* และ NGOs ด้านการพัฒนาและศาสนาในห้องแถวตรงข้ามซอยสันติภาพที่เป็นบ้านอาจารย์สุลักษณ์ย่านบางรัก

ที่นี่เองที่ผมได้พบปะเสวนาอย่างเข้มข้นดุเดือดกว้างขวางแต่ก็กันเองและเปิดเผยจริงใจกับเพื่อนมิตรรุ่นเดียวกันและรุ่นน้องต่างความเชื่ออุดมการณ์ไม่ว่าจะเป็นคุณประชา หุตานุวัตร (ต่อมาบวชเป็นพระประชาปสนฺนธมฺโม), วิศิษฐ์ วังวิญญู, สง่า ลือชาพัฒนพร, ดุษฎี อังสุเมธางกูร (ต่อมาบวชเป็นพระดุษฎีเมธังกุโร), สมชาย อภิวรรณศรี บก. *ปาจารยสาร*, กุลชีพ วรพงษ์, ปรีดี บุญซื่อ, สันติสุข โสภณศิริ (ก่อนแต่งงานกับคุณรสนา โตสิตระกูล), ศิริพงษ์ วิทยวิโรจน์ (เมื่อครั้งยังสนใจค้นคว้าแนวคิดอนาธิปไตยก่อนมาเป็นกูรูคอมพิวเตอร์ประจำ *มติชน*ปัจจุบัน), สุรพล ธรรมร่มดี, พรชัย คุ้มทวีพร (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นชัชชัยและเป็นอาจารย์สอนปรัชญาอยู่นานปี), สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุลและสุนีย์ สถาพร (ตั้งแต่ครั้งทั้งสองเป็นคู่หูนักกิจกรรมนิสิตจุฬาฯ ก่อนคุณสุธาดามาเป็นนักเคลื่อนไหวเครือข่ายผู้หญิงและอาจารย์นักวิชาการมหาวิทยาลัย และคุณสุนีย์มาทำงานวิจัยและบริหารที่ TDRI ปัจจุบัน), รวมทั้งเพื่อนนักศึกษาแพทย์และพยาบาลศิริราชอีกสองสามท่าน ฯลฯ

บรรยากาศของการได้เกิดใหม่ทางปัญญาความคิดหลังประสบวิกฤตศรัทธาและความพ่ายแพ้ล่มสลายทางการเมือง ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกัลยาณมิตรต่างแนวคิดความเชื่ออุดมการณ์ ช่วยให้ผมฟื้นฟูจิตใจความหวังความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า

ความหมายขึ้นมาใหม่มันกลายเป็นแรงบันดาลใจให้แต่งกลอนแปดชิ้นนั้นขึ้นซึ่งล่าสุดมันถูกนำไปลงพิมพ์รวมอยู่ในหนังสือรวมบทกวีเล่มแรกของผมชื่อมันเป็นเพียงวันนี้เท่านั้นเอง: รวมกาพย์กลอนการเมืองในทศวรรษอันสาบสูญ (สำนักพิมพ์ชายขอบ, 2557, 83-85)

เนื้อหากลอนทั้งชิ้นสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดหลังป่าแตกและบรรยากาศการแสวงหาครั้งที่สองดังกล่าว อย่างไรก็ตามในบทสุดท้าย ผมได้ดึงเอาน้ำเนื้อจิตวิญญาณที่ได้จากการอ่านงานเขียนชิ้นหนึ่งของเลออน ทรอตสกี้นักปฏิวัติชาวรัสเซียสหายศึกของเลนินผู้บัญชาการกองทัพแดงซึ่งในชั้นหลังถูกสตาลินส่งนักฆ่าตามล่าสังหารจนสิ้นชีวิตระหว่างลี้ภัยอยู่ในเม็กซิโก (ค.ศ. 1879-1940) มาสอดใส่ไว้ด้วยความประทับใจ

ในระหว่างถูกรัฐบาลพระเจ้าซาร์เนรเทศไปไซบีเรียครั้งแรกในฐานะนักโทษการเมืองเมื่อต้นปี ค.ศ. 1901 ทรอตสกี้ในวัยหนุ่มได้เขียนงานสะท้อนทรรศนะมองโลกในแง่ดีแบบปฏิวัติของเขาในลักษณะบทสนทนาสมมุติกับคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบซึ่งไล่ต้อนคนอย่างเขาไปจนมุมแทบสิ้นหวังว่า:

"- ยูโทเปียจงฉิบหาย! ศรัทธาจงเสื่อมสลาย! ความรักจงวอดวาย! ความหวังจงพังทลาย! คริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบประกาศเปรี้ยงออกมาเป็นชุดท่ามกลางเสียงปืนก้องกัมปนาทครืนครัน

- ยอมแพ้เสียเจ้านักฝันน่าสังเวช! ข้าอยู่นี่แล้วคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบที่เจ้ารอคอยมานมนาน "อนาคต" ของเจ้าไง

- ไม่, ผู้มองโลกในแง่ดีตอบ: เจ้า - เจ้าเป็นเพียงปัจจุบันเท่านั้นเอง"

(Isaac Deutscher, ed.
The Age of Permanent Revolution:
A Trotsky Anthology,
1964, 40-41)

บทสุดท้ายของกลอนแปดชิ้นนั้นมีที่มาจากข้อความข้างต้นของทรอตสกี้นี่เอง

ชีวิตหลังเกิดของกลอนบทนี้มี 2 เรื่องที่น่าสนใจ

เรื่องแรกผมมาทราบว่าอาจารย์สมศักดิ์ชอบกลอนบทนี้พอสมควรเมื่อกว่า 20 ปีให้หลังโดยเขาได้คัดลอกกลอนบทนี้ไปลงในเว็บบอร์ด www.thaingo.org/webboard เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2547 พร้อมคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ (!) ของเขาเองว่า:

The Traveller announces the News From Nowhere:

“We can create a New Sun with our two hands,

And this darkness over the land

Will disappear tomorrow!”

translated by Somsak Jeamteerasakul

หากให้ผมแปลเองก็คงแปลต่างจากเวอร์ชั่นของอาจารย์สมศักดิ์ข้างต้นไปบ้างแต่จะมากเรื่องมากความไปไยไหนๆ ก็ไหนๆ แล้ว

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งน่ามหัศจรรย์ใจกุ้งเอามากๆ (สำนวนอีสาน) คือหลังการเข้ายึดและควบคุมอำนาจการปกครองประเทศเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ราวเดือนเศษได้มีเพื่อนนักหนังสือพิมพ์ส่งภาพถ่ายประกาศกรอบเล็กๆ ที่มีผู้ซื้อเนื้อที่ลงในหน้าโฆษณาของหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งมาให้ผมดู ประกาศนั้นไม่เกี่ยวกับหมายกำหนดงานพิธีหรือบอกซื้อ/ขายสินค้าหรือรับจ้างบริการใดๆ หากเป็นกลอนบทสุดท้ายของผมดังกล่าวนั้นเองมันถูกนำไปลงโดยผมไม่รู้มาก่อนเลยพร้อมข้อความกำกับด้านล่างสั้นๆ ว่า:

“ถึงเพื่อนผู้กำลังสิ้นหวัง”

โดยไม่ทราบว่าตอนนี้เขาอยู่ที่ไหนในโลกผมเดาว่าอาจารย์สมศักดิ์คงระลึกถึงกลอนบทนี้ของผมมากเป็นพิเศษในสถานการณ์ปัจจุบัน

วารสาร

ประวัติศาสตร์

ธรรมศาสตร์

THAMMASAT
JOURNAL OF HISTORY